

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar
om Växtförädlingsanstalten och om ändring av lagen om främjande
av växtförädlingsverksamheten**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås en lag genom vilken inrättas Växtförädlingsanstalten. Till Växtförädlingsanstalten skall koncentreras lantbrukets forskningscentralas växtförädlingsverksamhet, f.d. Centralandelslaget Hankkijas växtförädlingsverksamhet och Jockis fröcentral. Växtförädlingsanstalten skall vara ett netobudgeterat statligt verk som bedriver affärsverksamhet.

Samtidigt föreslås att i lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten görs vissa nödvändiga ändringar.

Propositionen ansluter sig till budgeten för 1994 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft vid ingången av 1994.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Det har blivit nödvändigt med en omorganisering av växtförädlingen i Finland efter det att verksamheten vid den ena av landets två egentliga växtförädlingsanstalter hotade upphöra på grund av Centralandelslaget Hankkijas konkurs. Omorganiseringen är nödvändig även på grund av den ökande internationella konkurrensen på sortmarknaden. Enligt förslaget skall de inhemska växtförädlingsresurserna koncentreras genom att Växtförädlingsanstalten inrättas som en ny anstalt. Syftet med propositionen är att säkerställa den inhemska växtförädlingen. För att detta skall uppnås måste man skapa förutsättningar för en effektivisering av marknadsföringen av inhemska växtsorter och av användningen av de resurser som satsats på växtförädling.

Jordbruket baserar sig på växtodling. Genom växtförädling försöker man förbättra egenskaperna hos de växter som odlas. I Finland är syftet med växtförädlingen framför allt att förbättra växternas odlingssäkerhet, avkast-

ningsförmåga och tidighet. Sådana sorter som lämpar sig för våra förhållanden förädlas i allmänhet inte på annat håll. Genom växtförädling försöker man även utöka växternas egen sjukdomsresistens samt effektivera deras upptagning av näringsämnen. På detta sätt försöker man minska behovet av bekämpnings- och gödselmedel. I och med detta har förädlingsmålen även en nära anknytning till målen för miljövården.

Den europeiska integrationsutvecklingen innebär stora utmaningar för Finlands jordbruk. En sänkning av produktionskostnaderna och en förbättring av produktkvaliteten blir härvid allt viktigare faktorer. Växtförädlingen är en av de bästa metoderna att påverka dessa faktorer. Genom odling av rekommenderade och för Finlands förhållanden lämpliga sorter är det möjligt att öka lantbrukets lönsamhet. Genom att använda allt bättre sorter med större avkastning och bättre kvalitet kan man till ringa kostnader få en märkbar ökning i produktiviteten.

Egenskaper som krävs av växtsorter i Fin-

land och andra områden med motsvarande klimatförhållanden behövs inte i samma utsträckning på annat håll. På grund av att marknaden inom dessa områden är så liten har utländska förädlare inte tillräckligt stort intresse av att förädla växter som lämpar sig för regionen. På grund av ovan nämnda faktorer är det viktigt att Finland upprätthåller och utvecklar en inhemsk växtförädling.

Växtproduktionen i de nordliga regionerna baserar sig på en hållbar användning av naturresurserna. Då man beaktar att mängden odlingsbar mark i världen hela tiden minskar på grund av erosionen, är det viktigt att växtproduktion i de nordliga zonerna bibehålls. För att säkerställa växtproduktionen behövs alltid odlings säkra växtsorter och för att bibehålla deras åkthet underhållsförädling samt produktion av förädlarutsäde.

2. Nuläge

Växtförädlingen i Finland

I Finland har växtförädling främst bedrivits i två anstalter: lantbrukets forskningscentral (LFC) och Centralandelslaget Hankkijas växtförädlingsanstalt.

Den växtförädlingsanstalt som finns i samband med den lantbruksforskning som staten upprätthåller inrättades 1924. År 1928 flyttades anstalten från sin ursprungliga förläggningssort i Dickursby till Jockis. Om lantbrukets forskningscentralens uppgifter stadgas för närvarande i lagen om lantbrukets forskningscentral (1158/88). LFC:s växtförädlingsanstalt förädlar de viktigaste åkerväxterna som odlas i vårt land. Vid anstalten bedrivs också rätt omfattande grundforskning och växtförädlingsforskning. Kostnaderna för verksamheten uppgick 1992 till 18 milj. mk. Trädgårdsväxter förädlas vid LFC:s forskningsanstalt för trädgårdsproduktion. Anstalten grundades 1927 och är belägen i Pikis. Förädlingsarbetet är närmast koncentrerat på bär- och äppelförädling.

Centralandelslaget Hankkijas växtförädlingsverksamhet inleddes 1913. Anstalten verkade från början av 1970-talet i Tusby. Förädlingsarbetet har varit inriktat på alla våra sädesslag, oljeväxter, trindsäd och de viktigaste vallväxterna. Verksamheten har i huvudsak koncentrerats på praktiskt förädlingsarbete och produktion av förädlarutsäde. Centralandelsla-

get Hankkija söktes i konkurs sommaren 1992. Statens spannmålsförråd övertog tillfälligt växtförädlingsanstaltens sortmaterial och sorträttigheter av konkursboet i den avsikten att de inhemska växtförädlingsfunktionerna i ett senare skede sammanslås. Verksamheten och antalet anställda reducerades i detta sammanhang märkbart. År 1993 uppskattas kostnaderna för Statens spannmålsförråds växtförädlingsverksamhet (Anttila växtförädlingsanstalt) uppgå till 4,5 milj. mk.

I Finland bedrivs forskning som anknyter till växtförädling förutom vid LFC även vid flera andra anstalter, bl.a. vid Statens tekniska forskningscentral och Helsingfors universitet. I Finland finns dessutom vissa privatföretag som här testar utländskt material, men som inte är egentliga växtförädlare.

Produktion och marknadsföring av frövara

En central del av växtförädlingen är produktionen av förädlarutsäde. På nya förädlingsprodukter utförs till en början officiella sortförsök som tar flera år i anspråk. Samtidigt inleds produktionen av förädlarutsäde, där en till en början liten mängd utgångsmaterial utökas årligen. Om man beslutar saluföra växtsorten i fråga skall det finnas en så stor mängd frövara att den motsvarar den beräknade efterfrågan. De olika skedena av förädlingsarbetet för en sort och den förökningsverksamhet som genomförs under förädlarens tillsyn tar 8—13 år i anspråk.

Hankkijas växtförädlingsanstalt har själv handhaft alla skeden av produktionen av förädlarutsäde. Produktionen av frövara för sorter som utvecklats av LFC har däremot övergått från växtförädlingsanstalten till Jockis fröcentral då det funnits en viss mängd basmaterial för frövaran. Fröcentralen har till uppgift att särskilt sörja för produktionen av frövara i de högsta fröklasserna av dessa sorter och att sälja den frövara centralen producerar. Fröcentralen är ett budgetavhängigt affärsverk och 1992 uppgick verkets intäkter och kostnader till 7,8 milj. mk. Stadgandena om Jockis fröcentral ingår i lagen om lantbrukets forskningscentral samt i förordningen om produktion av högklassigt frömaterial vid lantbrukets forskningscentral (1313/88).

LFC:s växtförädlingsanstalts och Hankkijas växtförädlingsanstalts marknadsföringssätt har

varit olika. Hankkijas växtsorter har marknadsförts genom ensamförsäljningsavtal. Motsvarande arrangemang har inte ansetts vara ändamålsenligt för LFC:s växtsorter, eftersom det varit fråga om en del av en statlig forskningsanstalt. Förökningen av frön från frö som förädlaren producerat har i huvudsak skötts av handelscentralaffärer. Den frövara som rör sig inom frövaruhandeln produceras i allmänhet genom kontraktsodling. Iståndsättningen av skörden till frö och förpackandet sköts av odlaren eller av fröaffärens iståndsättningsanstalt.

Växtförädlingens resultat

De sädes- och vallväxtsorter som odlas i vårt land är i huvudsak förädlade i Finland. Trädgårds- och grönyteväxtsorterna är däremot mestadels utländska. Av det utsäde för sädeslagen som såldes 1992 var 65 % inhemskt och av vallväxtfrövaran bestod 73 % av inhemska sorter. De finländska växtförädlarna har även utfört betydande arbete inom förädlingen av oljeväxtsorter, vilket beskrivs av att det köpta fröet för rybs år 1989 till 32 % bestod av inhemska sorter, medan andelen 1992 redan hade stigit till 80 %. För potatis var andelen inhemska sorter endast ca 15 %. Sockerbets-sorterna är alla utländska.

Hittills har LFC:s växtförädlingsanstalt lanserat 87 och Hankkijas växtförädlingsanstalt 116 finländska åkerväxtsorter. Jordbruksstyrelsen har årligen med stöd av lagen om handel med frövara (669/75) utfärdat ett beslut om de sorter av de viktigaste växtarterna som det visat sig vara mest ändamålsenligt att odla i vårt land. I förteckningen för 1993 finns 27 sorter som utvecklats av Jockis växtförädlingsanstalt och 21 sorter som utvecklats av Hankkijas växtförädlingsanstalt. Av förteckningens sädesväxtsorter är 23 inhemska och 16 utländska.

Arrangemang kring finansieringsföretagningarna för växtförädlingen

I Finland är marknaden för växtsorter inte så stor att den allena skulle räcka till som finansieringsbas för den inhemska växtförädlingen. Växtförädlingen behöver i statsbudgeten anvisad finansiering.

För ekonomiskt stödjande av växtförädlingsverksamheten och för att även nyttohavarna skall delta i finansieringen har det stiftats en lag om främjande av växtförädlingsverksamheten (896/77). Enligt lagen uppbärs vid handel med frövara av växtarter som nyttjas inom åker- och vallodlingen växtförädlingsavgift till staten. I statsbudgeten skall årligen tas in ett anslag som motsvarar det belopp som beräknas inflyta, med undantag av den andel som inflyter av sorter som förädlats av LFC. Av detta anslag beviljas förädlarna stöd till ett belopp som motsvarar de växtförädlingsavgifter som uppburits för sorterna. Då riksdagen antog ovan nämnda lag förutsatte den att LFC:s växtförädlingsanstalt anvisas en anslagsökning som motsvarar förädlingsavgifterna. I statsbudgeten har därför årligen anvisats anslag för LFC:s växtförädlingsanstalt.

Växtförädlingsavgifter har årligen influtit till ett belopp på något över 10 milj. mk. År 1992 inflöt på grund av den minskade användningen av köpt frö dock endast knappt 6,5 milj. mk. Av detta belopp inflöt 2,2, milj. mk av sorter som utvecklats av LFC och 1,9 milj. mk av sorter som utvecklats av f.d. Hankkija. Restande 2,3 milj. mk inflöt av sorter som förädlats av andra.

Vid utgången av 1992 trädde lagen om växtförädlarrätt (789/92) i kraft. Lagen motsvarar till sitt innehåll bestämmelserna i den internationella konventionen för skydd av växtförädlarnas rättigheter (UPOV). Ett av lagens syften är att skapa förutsättningar för finansieringen av växtförädlingsverksamheten. Växtförädlarrätten är en immateriell rättighet som kan jämföras med upphovsrätt. För kommersiell produktion och marknadsföring av en växtsorts frövara och annat förökningsmaterial behövs förädlarens tillstånd, vilket i praktiken ges genom licensavtal. För användningstillståndet kan förädlaren uppbära en licensavgift till det belopp han bestämmer. Rättsskydd enligt lagen om växtförädlarrätt kan beviljas inhemska förädlare endast för de nya sorter som kommer ut på marknaden efter att lagen trätt i kraft.

Då lagen om växtförädlarrätt trädde i kraft förblev även lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten fortfarande i kraft. Sistnämnda lag ändrades inte och den gäller fortfarande all kontrollerad frövara. Avsikten är dock att finansieringssystemen enligt dessa lagar inte skall överlappa varandra. Därför

borde lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten ändras så att överlappande funktioner undviks.

3. Den internationella utvecklingen

På grund av växtförädlingens betydelse har man i många industrialiserade länder investerat betydande resurser i den. En viktig förutsättning för investeringarna har varit den lagstiftning om växtförädlarrätt som trätt i kraft i många länder. Den har skapat förutsättningar för att få avkastning på de investeringar som görs på frömarknaden. Förädlingsverksamheten har koncentrerats i allt högre grad under de senaste åren.

Intresset för växtförädlingsverksamhet har ökat särskilt av den orsaken att förväntningarna på förädlingens möjligheter att förbättra odlingsväxternas egenskaper väsentligt ökat då den nya biotekniken utvecklats. Ibrukttagandet av biotekniska metoder kan i framtiden påskynda arbetet med utvecklande och förädling av växtsorter.

I Sverige omorganiserades växtförädlingen 1992. I samband med omorganiseringen avstod svenska staten från sin andel i det företag som bedrev förädlingsverksamhet. För närvarande finns i Sverige en producentägd växtförädlingsanstalt som nästan fullständigt dominerar Sveriges marknad. Förädlingen av arter som behövs för de norra delarna av Sverige är fortfarande beroende av det stöd staten beviljar för detta ändamål. Även förädlingen av växtarter vars frövarumarknad är liten, som t.ex. råg, rågvete, ärter och potatis, är beroende av statligt stöd. Svenska staten stöder växtförädlingen inom dessa specialområden direkt och dessutom kan förädlingen konkurrera om forskningsanslag. En lagstiftning om växtförädlarrätt av UPOV-typ har varit i kraft i Sverige från år 1971.

Det huvudsakliga marknadsområdet för ovan nämnda växtförädlingsanstalt är Sverige, men företaget satsar även kraftigt på den centraleuropeiska och den kanadensiska marknaden. De svenska sorterna är representerade i Finland genom en privat kommersiell centralaffär och industrin.

I Norge omorganiserades växtförädlingsverksamheten i början av 1993 när ett företag i aktiebolagsform bildades. Statkorn, som motsvarar Statens spannmålsförråd, äger 51 % av

företaget. Trots att frövarumarknaden i Norge är relativt liten har växtförädlingsverksamheten ombildats till ett aktiebolag med statlig majoritet. Företaget får statlig budgetfinansiering för en betydande del av sina utgifter. Företaget har ingått ett samarbetsavtal med ovan nämnda svenska växtförädlingsföretag om förädling av sädeslag och om marknadsföring av norska sorter i Sverige och övriga länder. Det norska företaget har koncentrerat sig på utvecklande av tidiga sorter som lämpar sig för nordliga områden.

I Danmark finns ett flertal företag som bedriver växtförädlingsverksamhet. Staten stöder inte växtförädlingen, utan finansieringen kommer i huvudsak i form av licensinkomster från frövarumarknaden. Andelen utsäde som går genom handeln i Danmark har varit stor, upp till 80 %, vilket möjliggjort kommersiell växtförädling. Dessutom är fröproduktionen förutom på den inhemska marknaden även i mycket stor utsträckning inriktad på den internationella marknaden.

4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

4.1. Propositionens mål

Målet med den omorganisering av växtförädlingen som föreslås i propositionen är att effektivisera användningen av resurserna inom den inhemska växtförädlingen och att säkerställa den inhemska växtförädlingens fortbestånd då verksamhetsbetingelserna för växtförädling förändras.

Den internationella utvecklingen inom växtförädlingen har lett till att betydande belopp investerats i växtförädling och att konkurrensen om marknaderna ökat. Detta är en följd bl.a. av att växtförädlarrätten erkänts och av förväntningarna på bioteknikens möjligheter. Den ökade konkurrensen märks även i Finland. Utländska förädlare, särskilt svenska, men under de senaste åren även norska, har marknadsfört sina förädlingsprodukter i Finland allt mera målmedvetet; detta trots att sort- och frövarumarknaden här är relativt liten.

En förutsättning för en lönsam produktion och utveckling inom växtproduktionen och därmed även inom hela jordbruket är att det finns och säkert går att få växtmaterial som förädlats för växtförhållandena. Erfarenheterna

har under en lång period visat att andra länder inte i tillräcklig utsträckning kan tillhandahålla tidigt mognande och vinterhårdiga sorter som skulle lämpa sig väl för odling här.

Marknadsföringens betydelse kommer att betonas i den nya verksamhetsmiljön särskilt eftersom det är karakteristiskt för växtförädlingsverksamheten att nya växtsorter endast är något bättre än sorter som redan finns i handeln. Många synpunkter inverkar på jämförandet och bedömandet av sorters bättre beskaffenhet. Erfarenheter har visat att den kommersiella framgången för en sort inte enbart beror på att sorten är bra utan också i hög grad på hur bra förädlaren lyckats ingå avtal om marknadsföring av sina sorter med industrin och frövaruhandeln. Av denna anledning har man i propositionen eftersträvat en växtförädlingsorganisation som tillåter en så marknadsinriktad verksamhet som möjligt.

Om den inhemska växtproduktionen inte kan svara på den utmaning som marknaden innebär, ökar de utländska sorternas andel i vårt land även i fortsättningen. Detta leder till osäkerhet inom fröförsörjningen och till beroende av utländska förädlare, eftersom utvecklingen även lett till att förädlaren allt mer bestämmer om användningsvillkoren för sina sorter. Utan egna sorter skulle vi vara beroende av utländska förädlare även i fröförsörjningen.

En omorganisering av växtförädlingsverksamheten har förutom på grund av de förändrade verksamhetsbetingelserna även blivit aktuell av den orsaken att finska staten för närvarande äger båda de inhemska växtförädlingsanstalterna. På grund av Centralandelslaget Hankkijas konkurs sommaren 1992 hotade dess växtförädlingsverksamhet att upphöra. Upprätthållandet av Hankkijas sortmaterial och bibehållandet av växtförädlingsmaterialets värde ansågs i jord- och skogsbruksministeriet vara ytterst viktigt på grund av det existerande kunnandet och resurserna samt sorternas betydande marknadsandel. På uppdrag av ministeriet köpte Statens spannmålsförråd hösten 1992 sorträttigheterna och sortmaterialet av konkursboet med den avsikten att de inhemska växtförädlingsfunktionerna senare sammanslås.

Genom propositionen verkställs dessutom regeringens principbeslut om förnyelse av förvaltningen, enligt vilket de marknadsgrundade verksamhetsformerna skall ökas.

4.2. De viktigaste förslagen

Enligt propositionen koncentreras den inhemska växtförädlingens resurser genom att Växtförädlingsanstalten inrättas den 1 januari 1994. Anstalten skall lyda under jord- och skogsbruksministeriet. Till anstalten koncentreras LFC:s växtförädlingsverksamhet, f.d. Hankkijas växtförädlingsverksamhet som anstalten förvärvar av Statens spannmålsförråd samt Jockis fröcentral.

Den anstalt som föreslås bli inrättad skall vara ett statligt verk. Vid beredningen av omorganiseringen av växtförädlingsverksamheten utreddes om den privata sektorn, den livsmedelsindustri som använder växtodlingsprodukter som råvara, frövaruhandeln och producenterna var intresserade av att tillsammans med staten delta i finansieringen och administreringen av en omorganiserad växtförädlingsverksamhet. Denna utredning visade att den privata sektorn för tillfället inte har något intresse av egen förädling, eftersom den i första hand bland till buds stående inhemska och utländska sorter vill välja dem som är lämpligast för affärsverksamheten. Samtidigt meddelade de flesta företagen dock att de ansåg att det är viktigt att den inhemska växtförädlingen bibehålls.

Den nya Växtförädlingsanstalten är enligt förslaget ett självständigt verk åtskilt från LFC. Anstalten skall ha en verksamhetskultur som är mera företagsmässig än hos en forskningsanstalt, eftersom det är viktigt att affärsledningen är ansvarig för verksamhetens resultat. Växtförädlingsforskningen skall enligt förslaget fortfarande kvarstå som LFC:s uppgift. Växtförädlingsanstalten har i den nya situationen möjlighet att skaffa forskningsservice antingen av LFC eller vid behov även av andra inhemska eller utländska inrättningar. Detta ger en möjlighet att i allt högre grad styra den inhemska forskningen utgående från praktiska behov.

Växtförädlingsanstalten skall vara ett statligt verk som bedriver affärsverksamhet och vars budget uppgörs utgående från nettobudgetering. I beredningsskedet utreddes olika alternativ för organisering av växtförädlingen så att den nödvändiga marknadsorienteringen kan förverkligas, dock med beaktande av att tillräcklig finansiering för upprätthållande av verksamheten inte kan fås på Finlands frövarumarknad i den omfattning som krävs för

att verksamheten skall klara konkurrensen. Det höga priset på frövara och det faktum att användningen av kontrollerat köpt frö uttryckligen är beroende av prissättningen tillåter inte att betydande finansiering anskaffas på detta sätt. I stället behövs finansiering med budgetmedel för att verksamheten skall kunna finansieras i den utsträckning som man från samhällets sida anser vara nödvändig.

Säkerställandet av växtförädlingens verksamhetsbetingelser kräver att man i mån av möjlighet finner nya finansieringsarrangemang. Finansiering som baserar sig på den egna verksamheten får den nya anstalten endast från sort- och frövarumarknaden. Denna marknad utnyttjas även av frövaruproducenterna och -förpackarna samt frövaruhandeln. För förbättrande av förädlarens verksamhetsbetingelser har stiftats en lag om växtförädlarrätt. Dessutom är det viktigt med tanke på växtförädlarens inkomster hurdana stadgandena om produktion och marknadsföring av frövara landet har.

Lagstiftningen om handel med frövara reviderades i början av 1993. Den nya lagen om handel med utsäde (233/93) träder i kraft vid en tidpunkt som bestäms genom förordning. Syftet med lagen är att se till att stadgandena om frövaruhandel överensstämmer med Europeiska gemenskapernas (EG) direktiv om utsäde som ingår i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet). Om marknadsföring av utsäde av stråsäd har givits rådets direktiv (66/402/EEG), enligt vilket utsäde i fråga om de flesta växtarter får produceras i högst två generationer av det utsäde som förädlaren producerat. Avsikten var att motsvarande generationsbegränsning även skulle tas i bruk i Finland. Detta system skulle ha gett möjlighet till anskaffande av mera finansiering för förädlingsverksamhet än för närvarande på frövarumarknaden. Sverige och Norge har anpassat sig till EG:s direktiv.

Riksdagen godtog dock inte att man i vårt land till fullo följer EG:s bestämmelser om produktion och marknadsföring av utsäde, utan har förutsatt att man i vårt land fortfarande kan följa den nuvarande ordningen med kvalitetsklasser i frövaruproduktionen. Förhandlingar med EG om ett sådant undantagsarrangemang pågår enligt riksdagens önskemål.

Motiven till riksdagens ställningstagande var enligt jord- och skogsbruksutskottets betänkande i huvudsak att priset på frövara blir

för högt enligt EG:s system. Växtförädlingsanstaltens verksamhet och finansieringen av den skulle i någon mån förbättras, om man vid produktionen och marknadsföringen av utsäde skulle följa systemet enligt EG:s direktiv. Om förfarandet inte godkänns förutsätter det tillräcklig finansiering av växtförädlingen med budgetmedel.

5. Propositionens verkningar

5.1. Ekonomiska verkningar

Genom växtförädling kan man förbättra odlarnas ekonomiska resultat. Betydelsen av detta faktum kommer, särskilt i Finland, att betonas ytterligare på grund av den europeiska integrationsutvecklingen. En effektiv och lyckad växtförädling har en stor indirekt inverkan på en effektivisering av livsmedelskedjan.

För att en sammanslagning av växtförädlingens inhemska resurser skall kunna genomföras har i budgetpropositionen för 1994 föreslagits att ett anslag om 5,5 milj. mk. skall beviljas för köp av Anttila växtförädlingsanstalts förädlingsmaterial, sorträttigheter samt anläggnings- och omsättningstillgångar av Statens spannmålsförråd.

Genom att Anttila växtförädlingsanstalts material och förädlingsverksamhet överförs till anstalterna i Jockis effektiveras användningen av de laboratorie- och anläggningsinvesteringar som gjorts i Jockis växtförädlingsanstalt och sänks de fasta kostnadernas andel i förädlingen av de sorter som marknadsförs.

I budgeten för 1994 har Växtförädlingsanstaltens driftsutgifter beräknats uppgå till 19,4 milj. mk. Anstaltens inkomster för försäljning av frövara och övriga inkomster beräknas uppgå till 8,5 milj. mk och i växtförädlingsavgifter för anstaltens sorter beräknas inflyta 5,5 milj. mk. Växtförädlingsavgifterna enligt lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten kan dock som avgifter av skattenatur inte beaktas som inkomster vid nettobudgetering, utan för anstaltens verksamhet borde beviljas en anslagsökning som motsvarar dem.

Genom propositionen försöker man effektivisera användningen av de resurser som investerats i växtförädlingen. Stödet behövs för förädlingen av ekonomiskt olönsamma, men för Finlands jordbruk och livsmedelshushållning

viktiga växtarter. Avsikten är dock att utreda om man kan finna nya finansieringsmetoder för att säkerställa växtförädlingens verksamhetsbetingelser. Dessutom avser man att främja marknadsföringen i hemlandet och i utlandet så att anstaltens inkomster ökar.

För att inrättandet av den nya anstalten inte skall föranleda administrativa tilläggskostnader för staten är avsikten att anstalten ingår avtal med LFC om sam användning av stödfunktioner samt verksamhetsutrymmen och anläggningar samt även i övrigt samarbetar med den.

5.2. Verknningar i fråga om organisation och personal

Enligt propositionen inrättas under jord- och skogsbruksministeriet en ny anstalt, Växtförädlingsanstalten. Till anstalten koncentreras LFC:s växtförädlingsverksamhet, f.d. Centralandelslaget Hankkijas växtförädlingsverksamhet och Jockis fröcentral. Växtförädlingsforskningen skall kvarstå som LFC:s uppgift. LFC:s växtförädlingsanstalt och Jockis fröcentral dras in.

Vid LFC:s växtförädlingsanstalt finns 26 ordinarie anställda i tjänsteförhållande och dessutom 23 personer som anställts i långvariga tillfälliga tjänsteförhållanden samt övrig tillfällig personal och personer som anställts med olika slag av utomstående finansiering. Växtförädlingsanstaltens genomsnittliga antal anställda har varit ca 75 årsverken. Vid Anttila växtförädlingsanstalt finns 12 anställda i arbetsavtalsförhållande. Vid Jockis fröcentral finns 6 ordinarie anställda i tjänsteförhållande och 6 personer som anställts i arbetsavtalsförhållande.

Avsikten är att anställningsförhållandets art vid den nya Växtförädlingsanstalten i huvudsak skall vara arbetsavtalsförhållande. Innehavarna av de tjänster som indras vid LFC i samband med omorganiseringen av växtförädlingen, personer som länge varit i tillfälligt tjänsteförhållande samt personalen vid Jockis fröcentral övergår antingen till den nya anstalten i arbetsavtalsförhållande eller placeras i LFC i de nya tjänster som inrättas för förädlingsforskning. Merparten av personalen vid Anttila växtförädlingsanstalt anställs i arbetsavtalsförhållande.

I Växtförädlingsanstaltens verksamhet betonas marknadsorienteringen även i det egentliga

förädlingsarbetet. Detta förutsätter fortutbildning för hela personalen, eftersom man inte kan tillgodose kundernas behov genom en separat marknadsföring.

LFC:s växtförädlingsanstalt har ändamålsenliga lokaler som färdigstälts 1970, 1987 och 1989 med tillhörande utrustning. Avsikten är att lokalerna och utrustningen skall överföras i den nya anstaltens besittning. Den förädlingsforskning som förblir LFC:s uppgift fortsätter i samma lokaler på basis av avtal som ingås om detta. LFC:s växtförädlingsanstalt har använt ca 70 ha av Jockis gårds åkrar för fältprov och fröförökning. Jockis fröcentral har å sin sida haft odlingsavtal med Jockis gård. Avsikten är att även dessa arrangemang skall fortsätta. De anläggningstillgångar som Statens spannmålsförråd övertagit av Hankkijas växtförädlingsanstalt skall köpas av spannmålsförrådet och överföras till Jockis. Under den närmaste framtiden behöver investeringar göras i huvudsak enbart när man bygger ett försöksröskhus, ett förädlingsmaterialförråd och ett maskinskjul.

5.3. Miljöeffekter

Lantbruksproduktionen skall basera sig på en hållbar användning av naturresurser och råvaror. En del av detta består i att man håller produktionsmiljön ren och bärkraftig även för kommande generationer. Genom växtförädling kan man skydda miljön då växternas sjukdomsresistens och upptagning av näringsämnen förbättras. På detta sätt minskar man behovet av bekämpningsmedel och gödselmedel. Genom att förbättra sorternas vinterhärdighet kan man dessutom försäkra sig om att åkrarna är täckta med växter året om, vilket minskar den urlakning som förorsakas av regn och smältvatten.

Direkta miljöeffekter har omorganiseringen av växtförädlingen dock inte.

6. Beredningen av propositionen

Ordnandet av växtförädlingen i Finland utredes till en början av en arbetsgrupp som tillsatts av jord- och skogsbruksministeriet (arbetsgruppspromemoria 1993:1), i vilken förutom ministeriet även finansministeriet, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry,

lantbrukets forskningscentral och livsmedelsindustrin var representerade. Arbetsgruppen föreslog att den inhemska växtförädlingen koncentreras till en från LFC åtskild anstalt.

Propositionen har beretts i en särskild arbetsgrupp som tillsatts av jord- och skogsbruksministeriet, i vilken förutom ministeriet

även lantbrukets forskningscentral och Statens spannmålsförråd var representerade. I samband med beredningen av propositionen har man förhandlat med representanter för personalen i de anstalter som omfattas av omorganiseringen.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Lagen om Växtförädlingsanstalten

1 §. *Administrativ ställning.* Det föreslås att de inhemska växtförädlingsresurserna sammanslås genom att Växtförädlingsanstalten bildas. Till anstalten koncentreras LFC:s växtförädlingsverksamhet, f.d. Hankkijas växtförädlingsverksamhet som anskaffas av Statens spannmålsförråd samt Jockis fröcentral. Anstalten skall finnas inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde. Växtförädlingsanstalten skall vara ett nettobudgeterat verk som bedriver statlig affärsverksamhet.

2 §. *Anstaltens uppgifter.* Växtförädlingsanstalten har till uppgift att förädla växtsorter samt producera och marknadsföra frövara av dessa sorter. Forskningen i anknytning till växtförädlingen skall dock alltjämt skötas av LFC i nära samarbete med den nya anstalten.

Avsikten är att anstalten även skall kunna förädla ekonomiskt olönsamma, men för Finlands jordbruk och livsmedelsindustri viktiga arter, som t.ex. råg, potatis, ärter och rödklöver. Hos oss ekonomiskt lönsamma arter är närmast korn, havre och nuförtiden även rybs. Kostnader som förorsakas av förädling av andra viktiga arter kan inte täckas genom avgifter som inflyter från frövarumarknaden. Detta förutsätter att stöd beviljas i statsbudgeten.

Produktionen av förädlarutsäde är nära förknippad med sortförädlingen. Genom produktionen av förädlarutsäde säkerställs tillgången på originalutsädespartier för mera omfattande odling. Den nya anstalten skall även ha en möjlighet till förökning av frö i större skala, om detta är företagsekonomiskt lönsamt. An-

stalten skall kunna se till att utbudet på frö av dess sorter är tillräckligt.

Växtförädlingsverksamhetens framgång beror nuförtiden i allt högre grad på bra sorter, men även på hur sorterna marknadsförs och hur de impulser som kommer från marknaden och kundernas behov tillgodoses vid förädlingen. Marknadsföringskunskaperna skall utökas hos hela personalen, även hos dem som arbetar med egentligt förädlingsarbete, eftersom inte ens en bra separat marknadsföring kan svara mot kundens behov.

Målet är att marknadsföringen med tanke på tilläggsinkomster i högre grad även inriktas på utlandet. I Finlands närområden, Ryssland och de baltiska länderna, kommer åkerodlingen sannolikt att ta ny fart. Detta kommer för sin del att innebära möjligheter att även marknadsföra finländska sorter i området. Övriga möjliga odlingsområden för finländska sorter finns dessutom i Norge, Sverige, Kanada och längre bort i de norra delarna av Ryssland.

Det föreslås att i lagen av tydlighetsskäl intas ett stadgande om att Växtförädlingsanstalten har i lagen om växtförädlarrätt (789/92) avsedd rätt till de sorter den förädlar. För växtförädlingsrättens innebörd redogörs i allmänna motiveringens punkt 2. Nuläge; Arrangemang kring finansieringsförutsättningarna för växtförädlingen. På grund av den konkurrens som förekommer på sortmarknaden skall anstalten även ha en möjlighet att ingå avtal om äganderätten till de sorter den förädlar, liksom även om produktion och marknadsföring av förökingsmaterial till sorterna.

Växtförädlingsanstalten skall i sin verksamhet iaktta allmänna affärsprinciper inom ramen för statsbudgeten. Bundenheten till statsbudgeten innebär bland annat att anstalten inte kan

binda sig vid utgifter med lång verkningstid, om anstalten inte i budgeten anvisats de anslag som behövs.

3 §. *Direktionen*. Som ledningsorganisation för Växtförädlingsanstalten finns en direktion som tillsätts för viss tid. Avsikten är att antalet direktionsmedlemmar skall vara litet och direktionen sammansatt så att staten som ägare och sakkunniga inom branschen är representerade. Direktionens huvudsakliga uppgift skall vara att besluta om riktlinjerna för anstaltens verksamhet och om anstaltens målsättning. Om direktionens uppgifter, sammansättning och tillsättande stadgas i förordningen om anstaltens förvaltning.

Anstaltens inre organisation fastställs i arbetsordningen. Anstaltens ledning är härvid klart ansvarig förutom för verksamheten även för organiseringen av den.

4 §. *Närmare stadganden*. Närmare stadganden om verkställigheten av lagen, som t.ex. anstaltens uppgifter, ledningsorganisationen samt om behörighetsvillkoren för och besättandet av tjänsten som resultatansvarig direktör utfärdas genom förordning.

5 §. *Ikraftträdelsestadgande*. I lagförslaget 5 § ingår ett sedvanligt ikraftträdelsestadgande.

1.2. Lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten

2 §. Enligt lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten skall för frövara som hålls till salu till staten betalas i lagen stadgad växtförädlingsavgift. Ett belopp som motsvarar de avgifter som influtit bokförs som inkomst för sortförädlarna. Enligt lagen om växtförädlarrätt får förädlaren själv besluta om på vilka villkor andra får föröka och marknadsföra förökningsmaterial för en skyddad sort. Den sistnämnda lagen gäller endast sortnyheter som lanseras på marknaden efter att lagen trätt i kraft (15.10.1992).

I motiveringen till propositionen rörande växtförädlarrätt föreslogs att lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten inte upphävs, utan att den tills vidare lämnas i kraft eftersom en betydande del av finansieringen av växtförädlingen ännu en lång tid kommer att inflyta av växtförädlingsavgifter för gamla sorter.

Förädlaren av en sortnyhet kunde ha tre alternativa sätt att utnyttja sin sortnyhet: (1)

han kan ansöka om registrering av sorten och bevilja användningsrättigheter för sorten samt bära upp licensavgifter för den, (2) han kan låta bli att registrera sortnyheten, varvid för sorten uppbärs en i lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten avsedd växtförädlingsavgift, som bokförs som inkomst för honom, eller (3) han kan ansöka om registrering av sorten men därefter tillåta att den används fritt på det villkor att växtförädlingsavgift bärs upp för den och bokförs som inkomst för honom. Ett villkor för ett sådant arrangemang bör vara att förädlaren skriftligen meddelar växtsortsnämnden att han avstår från att bära upp licensavgifter.

Det föreslås alltså att lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten ändras så att växtförädlingsavgift inte bärs upp för en registrerad sortnyhet. Växtförädlingsavgift skall dock även bäras upp för en registrerad sort om förädlaren skriftligen meddelat växtsortsnämnden att han avstår från sin rätt att bära upp licensavgifter och att sorten kan användas fritt. I detta fall betalas förädlaren växtförädlingsstöd till ett belopp som motsvarar de avgifter som influtit.

6 och 7 §§. På grund av inrättandet av Växtförädlingsanstalten bör även lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten ändras till de delar som i nämnda lag gäller sorter som förädlats av lantbrukets forskningscentral.

2. Närmare stadganden

Genom förordning utfärdas närmare stadganden främst om Växtförädlingsanstaltens uppgifter, om ledningsorganisationen och om behörighetsvillkoren för och besättandet av direktörstjänsten.

3. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1994. Åtgärder som verkställigheten av den föreslagna lagen om Växtförädlingsanstalten förutsätter får dock vidtas redan innan den träder i kraft.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag om Växtförädlingsanstalten

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Administrativ ställning

Växtförädlingsanstalten är en statlig inrättning som lyder under jord- och skogsbruksministeriet.

2 §

Anstaltens uppgifter

Växtförädlingsanstalten har till uppgift att förädla odlingsväxter, marknadsföra de sorter den förädlat samt producera och marknadsföra förökningsmaterial till dessa sorter. Växtförädlingsanstalten kan genom förordning även anförtros andra uppgifter som är lämpade för den.

Växtförädlingsanstalten har i lagen om växtförädlarrätt (789/92) avsedd rätt till de sorter den förädlat.

Växtförädlingsanstalten skall i sin verksamhet iaktta allmänna affärsprinciper inom ramen för statsbudgeten.

3 §

Direktionen

Växtförädlingsanstalten har en direktion, om vars tillsättande, sammansättning och uppgifter stadgas genom förordning.

4 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas genom förordning.

5 §

Ikraftträdelsestadgande

Denna lag träder i kraft den 199 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

2.

Lag**om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 8 december 1977 om främjande av växtförädlingsverksamheten (896/77) 6 § och 7 § 1 och 2 mom., av dessa lagrum 6 § och 7 § 2 mom. sådana de lyder i lag av den 29 december 1988 (1305/88), samt

fogas till 2 §, sådan den lyder ändrad genom nämnda lag av den 29 december 1988, ett nytt 3 mom. som följer:

2 §

 Växtförädlingsavgift behöver inte betalas för sådan frövara som producerats av en växtsort till vilken sortförädlaren fått växtförädlarrätt enligt lagen om växtförädlarrätt (789/92). Om sortförädlaren skriftligen meddelar växtsortsnämnden att han avstår från att bära upp de avgifter som grundar sig på hans växtförädlarrätt, skall växtförädlingsavgift dock betalas.

6 §

I statsbudgeten skall för främjande av växtförädlingsverksamheten årligen tas in ett anslag som skall motsvara minst det belopp som under året i fråga beräknas inflyta i växtförädlingsavgifter som med stöd av denna lag betalas för annan frövara än frövara av Växtförädlingsanstaltens sorter.

7 §

Av det anslag som nämns i 6 § 1 mom. betalas till andra växtförädlare än Växtförädlingsanstalten i växtförädlingsstöd ett belopp som motsvarar beloppet av de avgifter som burits upp för de växtsorter som förädlaren utvecklat. Växtförädlingsstöd kan även betalas till en utländsk växtförädlare under förutsättning att finska växtförädlare på basis av ömsesidighet har rätt att få motsvarande stöd i den utländska växtförädlarens hemland.

Den del av det ovan nämnda anslaget som inte används enligt 1 mom., används till främjande av den inhemska växtförädlingsverksamheten och till forskning i anslutning därtill.

 Denna lag träder i kraft den

1994.

Helsingfors den 11 oktober 1993

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Minister *Ole Norrback*

2.

Lag

om ändring av lagen om främjande av växtförädlingsverksamheten

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 8 december 1977 om främjande av växtförädlingsverksamheten (896/77) 6 § och 7 § 1 och 2 mom. av dessa lagrum 6 § och 7 § 2 mom. sådana de lyder i lag av den 29 december 1988 (1305/88), samt

fogas till 2 §, sådan den lyder ändrad genom nämnda lag av den 29 december 1988, ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Växtförädlingsavgift behöver inte betalas för sådan frövara som producerats av en växtsort till vilken sortförädlaren fått växtförädlarrätt enligt lagen om växtförädlarrätt (789/92). Om sortförädlaren skriftligen meddelar växtsortsnämnden att han avstår från att bära upp de avgifter som grundar sig på hans växtförädlarrätt, skall växtförädlingsavgift dock betalas.

6 §

I statsbudgeten skall årligen tas in ett anslag för främjande av växtförädlingsverksamheten. Anslaget skall motsvara minst det belopp som under året i fråga beräknas inflyta i växtförädlingsavgifter som med stöd av denna lag betalas för annan frövara än frövara av sorter som förädlats genom försorg av lantbrukets forskningscentral.

6 §

I statsbudgeten skall för främjande av växtförädlingsverksamheten årligen tas in ett anslag som skall motsvara minst det belopp som under året i fråga beräknas inflyta i växtförädlingsavgifter som med stöd av denna lag betalas för annan frövara än frövara av Växtförädlingsanstaltens sorter.

7 §.

Av det i 6 § avsedda anslaget erlägges till andra växtförädlare än lantbrukets forskningscentral i växtförädlingsstöd ett belopp som motsvarar beloppet av de avgifter som uppburits för de av förädlaren frambragta sorterna. Växtförädlingsstöd kan erläggas även till utländsk växtförädlare under förutsättning att finsk växtförädlare på grund av ömsesidighet äger rätt att erhålla motsvarande stöd i den utländska växtförädlarens hemland.

Den del av de medel som influtit i växtförädlingsavgifter för annan frövara än frövara av

7 §

Av det anslag som nämns i 6 § 1 mom. betalas till andra växtförädlare än Växtförädlingsanstalten i växtförädlingsstöd ett belopp som motsvarar beloppet av de avgifter som burits upp för de växtsorter som förädlaren utvecklat. Växtförädlingsstöd kan även betalas till en utländsk växtförädlare under förutsättning att finska växtförädlare på basis av ömsesidighet har rätt att få motsvarande stöd i den utländska växtförädlarens hemland.

Den del av det ovan nämnda anslaget som inte används enligt 1 mom. används till främ-

Gällande lydelse

sorter, vilka förädlats genom försorg av lantbrukets forskningscentral, och som inte används i enlighet med 1 mom., samt det i 6 § nämnda anslaget för växtförädlingsverksamhet används till främjande av den inhemska växtförädlingsverksamheten och till den ansluten forskning.

Föreslagen lydelse

jande av den inhemska växtförädlingsverksamheten och till forskning i anslutning därtill.

Denna lag träder i kraft den

1994.

